

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Personals definition av delaktighet och dess komplexitet i praktiken

– En kvalitativ studie om personals upplevelser avseende HVB-hemsplacerade ungdomars delaktighet

Samaaleh Saad & Fredrik Stehn

Kandidat SOPA 63

Aktuell termin HT 2021

Handledare: Jayne Jönsson

Abstract

Authors: Samaaleh Saad & Fredrik Stehn

Title: Staff's definition of participation and its practical complexity - A qualitative study regarding staff's experiences regarding the participation of youths that are placed in out of home care.

Supervisor: Jayne Jönsson

Assessor: Staffan Blomberg

The aim of this study was to inquire how staff that works with youth that are placed in out of home care reason around the definition of participation. We also examined how they felt about their possibility to influence youth participation during their placement regarding the daily routines. We also looked into how the staff felt regarding their possibility to influence their work with the youth's participation. We conducted six semi structured interviews with staff that are working with youth that are placed in out of home care in the southern parts of Sweden. As a theoretical framework we used Lipsky's theory of Street-level bureaucracy and discretion. We also used the Self-determination theory by DICE and Ryan. The findings indicate that the term participation had two meanings. The first is from the perspective of the staff's efforts to make the youths participate in daily routines and activities. The second perspective regarded the youth's involvement and participation in the decision-making process in matters that concern them.

A lack of commitment and motivation was seen among the youth when it came to the daily routines and activities. To make the youth participate there was a need of extrinsic motivation. The study showed that decisions were made with no or little participation from the youth. The decisions were made by the socialworker. It was justified with that the youth didn't know what is best for them and thereby their participation was of second concern. The staff felt that they had a limited room of flexibility regarding decisions. They felt that they could control the daily routines and activities but not when it came to decision making regarding the youth.

Keywords: Delaktighet, självbestämmande teori, handlingsutrymme, gräsrotsbyråkrati, HVB, ungdom, personal, placerade

Förord

Vi vill först och främst rikta ett tack till personalen på HVB-hemmen som ställt upp att delta i intervjuerna och bidragit med sina upplevelser. Utan deras medverkan hade inte denna studie gått att genomföra. Vi vill också tacka vår handledare Jayne Jönsson för feedbacken vi fått under arbetsprocessen.

Lund, hösten 2021

Samaaleh Saad & Fredrik Stehn

Innehållsförteckning

Abstract.....	2
Förord	3
1. Inledning.....	6
1.1 Problemformulering	7
1.2 Syfte.....	8
1.3 Begreppsdefinition	8
2. Kunskapsläge	9
2.1 Bakgrund	9
2.2 Barn som rättighetsbärare	10
2.2.1 Socialtjänstlagen	10
2.2.2 Barnkonventionen & BBIC.....	11
2.3 Tidigare forskning	12
2.3.1 Svårigheter med att tillämpa och definiera barns delaktighet	12
2.3.2 Socialarbetarnas handlingsutrymme	15
3. Teoretiskt ramverk	16
3.1 Lipskys gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme	16
3.2 Självbestämandeteori	18
4. Metod och metodologiska övervägande	19
4.1 Kvalitativ studie med induktiv ansats.....	19
4.2 Semistrukturerad intervju	20
4.3 Urval.....	22
4.4 Presentation av respondenter	23
4.5 Metodens tillförlitlighet	23
4.6 Bearbetning och analys	26
4.7 Förförståelse	27
4.8 Etiska övervägande.....	28
5. Analys och resultat.....	30
5.1 Delaktighetens definition och tillämpning.....	30
5.1.1 Olika uppfattningar av delaktighet.....	30
5.1.2 Delaktighetens begränsningar	33
5.2 Personalens handlingsutrymme - socialsekreterarna har all makt.....	35
5.2.1 Personalens möjligheter och hinder för att göra ungdomar delaktiga.....	35
5.2.2 Ungdomens bristande delaktighet – mer nytta än skada.....	37

5.3 Sammanfattning av resultat och analys	39
5.3.1 Definition av delaktighet	39
5.3.2 Ungdomars praktiska delaktighet	40
6. Avslutande diskussion	42
7. Referenser	45
8. Bilagor	49
8.1 Bilaga 1: Intervjuguide	49
8.2 Bilaga 2: Informationsbrev	51

1. Inledning

I Sverige har det alltid funnits barn och ungdomar som är i behov av olika former av hjälp. Bland de två miljoner barn som befinner sig i Sverige kommer merparten att uppvisa ett beteende som anses vara avvikande någon gång under deras uppväxt (Hejlskov Elvén, Moen, Nötesjö, Sjögren & Svedberg, 2017). Oftast kommer barnen och ungdomarna att anpassa sig efter samhällets krav och förväntningar. I de fall som barn och ungdomar inte lyckas med detta kan samhället ingripa med olika instanser i syfte att få dem att hamna på rätt bana igen utifrån samhällets normer. Även om det är goda intentioner så misslyckas samhället i många fall att bryta en negativ utveckling hos ungdomen (Hejlskov Elvén et al. 2017). En av de vanligaste formerna av vård utanför hemmet är hem för vård eller boende (HVB-hem) vars syfte är att tillgodose barnens behov av omvårdnad, fostran, behandling och stöd (IVO 2019).

Hejlskov Elvén et al. (2017, s.7) skriver att barn och unga som placeras på ungdomshem inom Statens institutionsstyrelsen (SiS) eller HVB-hem ofta har en mångsidig problematik där en del av insatserna inte anses vara tillräckliga. Dessa barn och ungdomar har sämre förutsättningar och lever oftare i en socioekonomisk utsatthet jämfört med andra grupper i samhället. Det finns olika faktorer som kan leda till en placering. Vissa har blivit utsatta för övergrepp, psykisk ohälsa, missbruk eller uppvisat avvikande beteende som skiljer sig från samhällets normer. I en större studie kring den långsiktiga effekten av samhällsvård lyfter Sallnäs och Vinnerljungs (2009) upp intressanta slutsatser. Placerade ungdomar med normbrytande beteende riskerar att dö i förtid, återfalla i kriminalitet eller stå långt ifrån arbetsmarknaden. Ett reportage från Sveriges radio (2016) belyser behandlingsresultatet av en HVB placering. Gruppchefen för socialförvaltningen i Linköping beskriver att det mest naturliga utfallet av en HVB-placering är en ny HVB-hems placering. Trots höga kostnader för placeringar kan det inte garanteras rehabiliterade ungdomar.

1.1 Problemformulering

Socialstyrelsen (2021a) skriver att personal som arbetar närmast barnen ska ta reda på barnets inställning i frågor som rör dem. Vidare framgår det i Barnkonventionen att ”Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad” (Socialstyrelsen, 2021a). Utifrån befintliga lagar som exempelvis Socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), får vi en känsla av att delaktighetens innebörd är relativt tydlig. Dessa lagar belyser vikten av att barn ska vara delaktiga i frågor som rör dem. Dock belyser Pölkki, Vornanen, Pursiainen och Riikonens (2012) studie att delaktigheten inte är så tydlig trots allt. Det råder olika uppfattningar kring delaktighetens definition bland socialarbetarna som ingår i studien. Vissa socialarbetare ansåg att barn endast ska ta del av beslut men inte få sin röst hörd, medan andra tyckte att barnet ska ges möjlighet att få uttrycka sin mening.

I en studie från Amsterdam undersöker Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) delaktighetens definition genom att intervjua socialarbetare. Några vanliga definitioner av delaktighet som framkom var att involvera, förklara, fråga barn samt att tänka på barnens behov. Det framkommer även att ingen av socialarbetarna nämner behovet av att få barnens perspektiv i beslut som rör dem. Socialarbetarna upplever att deras handlingsutrymme begränsas av byråkratin, lagar och regler sätter käppar i hjulet för att göra barn delaktiga. Å andra sidan belyser Wörléns (2010) studie att de som arbetar inom individ och familjeomsorg är tjänstemän och kan ses som gräsrotsbyråkrater med ett stort handlingsutrymme och makt. Knutagård (2016) menar att gräsrotsbyråkraternas makt kan användas antingen till klientens eller organisationens fördel.

I en annan studie nämner Koscher och Ben-Arieh (2019) att professionella yrkesutövare, särskilt inom socialtjänsten, ska vara medvetna om deras värderingar och attityder gentemot frågan om att göra barn delaktiga. Socialsekreterare har en väsentlig roll i utformningen av delaktigheten hos barn. Vi kan konstatera att tidigare forskning visar att socialarbetare har olika inställningar och uppfattningar kring definitionen av delaktighet. Denna

problematik finner vi intressant. Med utgångspunkt i det som har nämnts vill vi därför undersöka hur personal på HVB-hem resonerar kring definitionen av delaktighet men även hur de upplever ungdomars delaktighet i praktiken. Vi ämnar även att ta reda på personalens upplevelser kring deras handlingsutrymme.

1.2 Syfte

Således är syftet med denna studie att undersöka hur personal på HVB-hem resonerar kring definition av delaktighet. Vi vill även få en djupare förståelse för personals upplevelser kring deras handlingsutrymme kopplat till ungdomars delaktighet. Utifrån problemformuleringen och syftet har vi kommit fram till följande frågeställningar:

- Hur resonerar personal på HVB-hem kring definitionen av delaktighet?
- Hur resonerar personal på HVB-hem kring ungdomars delaktighet i praktiken?
- Hur upplever personal på HVB-hem deras handlingsutrymme i relation till ungdomars delaktighet?

1.3 Begreppsdefinition

HVB-hem: Förkortningen HVB-hem står för ”hem för vård eller boende” och innebär att det finns en social dygnsvård med personal som bedriver olika typer av behandling, omvårdnad och stöd (IVO 2019). Enligt Socialtjänstförordningen (2001:937) är definitionen av HVB-hem följande: Med hem för vård eller boende avses ett hem inom socialtjänstens försorg som tar emot enskilda individer för vård eller behandling i förening med ett boende.

Boende: Några av respondenterna använde termen boende i stället för HVB-hem.

Vårdplan: Socialtjänsten utformar en vårdplan utifrån en ”Barns behov i centrum” utredning (BBIC-utredning). Vårdplanen innefattar barnets behov och vad som är behandlingens mål. Syftet med en vårdplan är att utifrån barnets behov göra upp målen och med vilka medel de ska uppnås inom områden som hälsa, utbildning, känslor och beteenden med mera (Socialstyrelsen, 2020a).

Genomförandeplan: Innehållet i vårdplanen omvandlas till hur det praktiskt ska genomföras. HVB-hemmen upprättar i många fall genomförandeplaner (Socialstyrelsen, 2020a).

2. Kunskapsläge

Med utgångspunkt i syfte och frågeställningar har vi använt oss av olika sökmotorer för att fylla kunskapsluckor med tidigare forskning inom området vi undersökt. Vi har huvudsakligen använt oss av "LUBsearch" och filtrerat sökningarna genom att endast efterfråga "peer reviewed". Detta med anledning av att sökmotorn ska generera forskning som har referatgranskats av experter inom området innan de godkänts för publicering. Inledningsvis sökte vi med svenska ord som "HVB-hem", "Barns delaktighet", "Vård utanför hemmet", "LVU placering" "handlingsutrymme" och "barnets bästa". Det resulterade i ett begränsat utbud av tidigare forskning som var relevant för vår studie. Därefter använde vi oss av engelska sökord som "Childrens participation", "Out of home care", "Convention on the right of the child", "Socialworker", "discretion" och "childrens right to participate". Med hänsyn till studiens omfång var vi tvungna att avgränsa vår inhämtning av tidigare forskning. Till en början samlade vi allt som var av relevans för vår studie för att sedan sälla bland materialet och använda det som bidrog mest till vår studie.

2.1 Bakgrund

Vad ett HVB-hem är och dess innebörd kan anses vara en självklarhet för en del av den svenska befolkningen. Dock finns det en historia om HVB-hemmens framväxt och förändringar i den institutionella vården som bör upplysas för att få en bredare förståelse av begreppet. I Sallnäs (2000) studie beskrivs historien bakom institutionerna som vårdade barn. Historien börjar på 1800-talet med barnavårdprojekt som låg till hands för det som idag kallas för Socialtjänsten. Hejlskov Elvén et al. (2017) nämner att åtgärder för barn som for illa eller begick kriminella handlingar i början av 1800-talet var att behandla barn som vuxna. Strax därefter började nya idéer och åtgärder tas fram i form av en social barnavård. Syftet med den sociala barnavården var att göra vanartiga barn till laglydiga medborgare genom att disciplinera dem med inslag av våld och tvång. Barnen placerades i barnahus, räddningsinstitut och uppfostringsanstalter.

Vidare skriver Sallnäs (2000) att 1900-talets lagstadgade principer avseende barnavård innebar att barn som inte kunde bo hemma behövde placeras i fosterhem. Barnavården ansåg att brister i barnuppfostran bland de som levde i underklass skulle rättas till och formas till det önskvärda beteende som samhället eftersträvade. Detta kunde endast genomföras med hjälp av placeringar på institutioner. Barninstitutionerna blev samhällets bästa åtgärd för att barn inte skulle behöva växa upp i destruktiva miljöer med fattiga föräldrar. Likt Sallnäs (2000) tar Hejlskov Elvén et al. (2017) upp barnavårdens insatser för att motverka avvikande beteende. För att komma till rätta skulle barn agas. Denna metod med bestraffning ansågs vara normal för att uppnå en beteendeförändring. Det var först under 1930-talet som allvarliga missförhållande uppmärksammades på institutionerna. I SOU 2009:99 finns en beskrivning av barn som fick utstå aga på barnavårdsanstalter och ungdomsvårdsskolor trots att det förbjöds på 1960-talet.

Sallnäs (2000) belyser mängden kritik alla institutioner som bedrev vård utanför hemmet fick ta emot under 1970-talet. Kritiken präglades av ” En vanlig slutsats var att institutioners grundläggande funktion egentligen inte är att hjälpa utan att markera och avskilja det avvikande från det normala” (Sallnäs, 2000, s. 107). Bristande insyn i den enskildes situation och deras maktlöshet problematiserades. Det föranledde nya arbetssätt där frivillighet och förändringsarbete låg i centrum. De nya arbetssätten implementerades och kort därefter trädde Socialtjänstlagen i kraft. I samband med Socialtjänstlagens tillkomst utvidgades de dåvarande institutionerna och ett nytt begrepp infördes, HVB-hem (Sallnäs, 2000).

2.2 Barn som rättighetsbärare

2.2.1 Socialtjänstlagen

De grundläggande bestämmelserna i Socialtjänstlagen (2001:453) har utgångspunkt i demokrati, solidaritet och att socialtjänsten ska arbeta för att främja människors jämlikhet i levnadsvillkor, ekonomisk och social trygghet samt ett aktivt deltagande i samhällslivet, 1 kap. 1 §. Socialtjänsten har en skyldighet att verka för att barn ska växa upp i trygga förhållanden. Arbetet innefattar även samverkan med andra myndigheter när ett barn far illa och att upprätta en barnskyddsutredning (Socialstyrelsen, 2019a). Vidare framgår det i Socialtjänstlagen 1 kap. 2 § att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som

rör dem. Gällande beslut eller andra åtgärder om vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

I en rapport från Socialstyrelsen (2021b) framgår det att insatser enligt SoL bygger på frivillighet och att det krävs samtycke om insatser ska beviljas. Om socialnämnden ska kunna bevilja öppna insatser till barn utan vårdnadshavares samtycke behöver barnet ha fyllt 15 år. Vidare belyser Socialstyrelsen (2021b) att sedan barnkonventionen inkorporerades i svensk lagstiftning har frågan om frivillighet och tvång problematiserats. Vad som idag står i fokus är barnets rättigheter att få sin röst hörd samt att få stöd och skydd även om vårdnadshavare motsätter sig insatserna. Frågan om barns rätt till att få sin röst hörd, få vara delaktig och barnets inställning regleras i 11 kap. 10 § SoL. Vad gäller alla åtgärder som rör ett barn ska barnet få relevant information och möjlighet att framföra sina synpunkter. Socialnämnden har en skyldighet att så långt det är möjligt klarlägga barnets inställning om barnet själv inte kan framföra sina åsikter. Socialnämnden ska ta hänsyn till barnets åsikter och inställning utifrån deras ålder och mognad.

2.2.2 Barnkonventionen & BBIC

Förenta nationernas konvention har formulerat 42 artiklar som handlar om barnets rättigheter, även känd som barnkonventionen. Lydelserna i konventionen gäller som svensk lag enligt lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Delar av barnets rättigheter enligt barnkonventionen formuleras även i mänskliga rättigheter vars syfte är att stärka barnets juridiska status och förtydliga att barn har rättigheter. Likt SoL har barnkonventionen speciellt framhävt och stärkt barnrättsperspektivet där barnets bästa ska vara en självklarhet i alla beslut som rör dem. I arbete med barn ska de ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och vara delaktig i frågor som rör dem (Socialstyrelsen, 2020b). Barnkonventionen har fyra grundläggande principer som består av artikel 2,3,6 och 12.

- (2) Om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras,
- (3) I alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare. Vad som är barnets bästa måste avgöras

i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet. (6) varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen. (12) Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. (Barnombudsmannen, 2021)

Socialstyrelsen (2019b) skriver att barns behov i centrum (BBIC) är en utredningsmodell och ett arbetssätt inom socialtjänsten vid arbete med barn och ungdomsvård. Modellen innehåller en struktur för genomförande, uppföljning av myndighetsutövning och handläggning. BBIC utgår från socialtjänstens regelverk och har till syfte att alla barn som kommer i kontakt med socialtjänsten ska ha samma förutsättningar i livet som andra barn i samhället. Innan barn och ungdomar blir placerade på exempelvis ett HVB-hem ska en BBIC-utredning genomföras. I BBIC-utredningar ingår det samtal med barnet som utreds för att barnet ska få komma till tals och få framföra sina åsikter.

2.3 Tidigare forskning

2.3.1 Svårigheter med att tillämpa och definiera barns delaktighet

Pölkki et al. (2012) belyser barns delaktighet i en finländsk studie där författarna har undersökt hur barn är delaktiga i frågor som rör denne, vilken information barnet får ta del av och om barnet får sin röst hörd i barnskyddsprocesser. Studien undersöker även barnets position i barnskyddsprocessen. Författarna införskaffade studiens empiri genom att intervjua fyra socialarbetare och åtta barn. Pölkki et al. (2012) skriver att socialarbetarna vill främja barns delaktighet och anser att barn är huvudpersonerna i ärenden som rör dem och att deras röster måste bli hörda. Socialarbetare ska ta hänsyn till barns erfarenheter och kunskaper i beslutsfattandet. Dock är inte alla socialarbetare eniga i frågan om delaktighet eftersom vissa anser att delaktigheten är kontextbundet och kräver att socialarbetarna upprättar en bedömning. Bedömningen ska baseras på omständigheterna kring barnets delaktighet innan barnet ges möjlighet att vara delaktig.

Vidare skriver Pölkki et al. (2012) att socialarbetarnas främsta utgångspunkt är att skydda barnet vilket kan medföra interna konflikter bland socialarbetarna. Dessa konflikter baseras på att vissa socialarbetare anser att barn kan vara delaktiga i beslutsprocessen medan andra anser att de inte ska vara delaktiga i syfte att skydda barnen. I frågan om definitionen av barns delaktighet skriver Pölkki et al. (2012) att det råder olika uppfattningar bland socialarbetarna. Å ena sidan ansåg socialarbetarna att barn endast ska få information om beslutet men inte vara delaktig eller påverka beslutsprocessen. Å andra sidan ansåg andra socialarbetare att barnet ska få möjlighet att göra sin röst hörd i frågor som rör barnet. Den gemensamma nämnaren är att alla var eniga om att barns delaktighet är essentiellt i allmänhet. Likt Pölkki et al. (2012) belyser Hart (1997) delaktighetens olika definitioner och har utvecklat en modell för att underlätta arbete med barns delaktighet.

Hart (1997) definierar delaktighet som en process där personen i fråga är delaktig i beslut. Hart menar att ett beslut har en stor inverkan på personens liv och att ett aktivt deltagande kan påverka själva beslutsfattandet. Målet är inte att ett barn ska delta fullt ut i allt som rör dem utan snarare att det ska finnas en möjlighet för högsta formen av deltagande med utgångspunkt i barns möjligheter och vilja till att delta. Bakomliggande orsaker till det som försvårar barns delaktighet i praktiken tar Pölkki et al. (2012) upp att det finns flera faktorer som påverkar. Några av dessa faktorer kan förklaras med resursbrist, byråkrati, hög arbetsbelastning och bristande förståelse för delaktighetens definition. Organisationens arbetsmetoder och resurser menar Pölkki et al. (2012) kan sätta käppar i hjulet för socialarbetarnas roll i att göra barn delaktiga.

I en annan studie genomförde Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) intervjuer med sexton ungdomar i åldrarna 13–19 år och sexton ärendehandläggare. Syftet var att undersöka definitionen av delaktighet, vad det innebär i praktiken samt hur definitionen skiljer sig åt mellan ungdomarna och ärendehandläggarna. Trots att barns delaktighet varit aktuellt i årtionden var inte ärendehandläggarna bekväma med att definiera vad det innebar (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2014). Det tog lång tid för ärendehandläggarna att svara och ofta handlade svaren om att barn ska informeras om beslut. Deras syn

på sin roll som ärendehandläggare påverkade deras svar. En del av dem ansåg att de var barnens eller föräldrarnas förespråkare. Andra ärendehandläggare betraktade sig själva som representanter med arbetsuppgifter som verkställde domar och straff (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2014). Några av termerna som förekom för att definiera delaktighet var att involvera, förklara, fråga barn samt att tänka på barnens behov. Merparten av ärendehandläggarna nämnde att de frågade om barnets åsikter i frågor. Vad de sedan gjorde utifrån barnens åsikter kunde de inte ge konkreta svar på. Vissa ärendehandläggare menade dock att delaktighet inte handlar om att involvera barnen utan snarare om att tänka på vad som är bäst för barnen utifrån deras behov och sedan informera dem. Ingen av ärendehandläggarna nämnde behovet av att få barnens perspektiv på beslut som rör dem i deras definition av delaktighet (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2014).

Vidare skriver Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) att ärendehandläggare ansåg att barn inte är kapabla till att tillämpa en helhetssyn av situationen. De saknar även förmågan att inse vilka behov de har och saknar självinsikt. Barn har svårt att bedöma om de befinner sig i en allvarlig situation. Ärendehandläggarna uttryckte att barn inte ska behöva bära bördan med att fatta beslut. Likt Pölkki et al. (2012) nämner Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) några faktorer som påverkar barns delaktighet. Den byråkratiska strukturen i vissa organisationer har och tidsbristen hindrade ärendehandläggarna att göra barn delaktiga i ärenden. I det stora hela var det viktigt för ärendehandläggarna att barnen var säkra och trygga, att informera barnen och göra dem delaktiga hade en underordnad roll till detta.

I frågan om varför barn behöver vara delaktiga skriver Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) att en del av ärendehandläggarna nämnde att det är barnens rättigheter att vara delaktig i beslutsprocessen då det handlar om dem. Barnen måste känna sig delaktiga och vara nöjda med besluten som tas. Andra resonerade att barnen behöver förstå deras ansvar, hjälpa dem fatta rätt beslut och förbereda dem för vuxenlivet. Det mest frekventa svaret var att det behövdes för att motivera barnen till att acceptera besluten som ärendehandläggarna tagit.

2.3.2 Socialarbetarnas handlingsutrymme

Wörléns (2010) studie undersöker hur socialtjänsten prioriterar deras arbete och vilket handlingsutrymme socialarbetarna har i beslutsfattandet. Studiens syfte var att redogöra bakomliggande orsaker till socialtjänstens prioriteringar genom att genomföra en enkätundersökning med tjänstemän i Sveriges kommuner. Wörléns (2010) definition av begreppet ”prioriteringar” är att skapa sig en förståelse av resursfördelningen i offentliga verksamheter och vilka klientgrupper det är som prioriteras. Enkätstudien baserades på respondenternas erfarenhet av resursfördelning, handlingsutrymme och prioriteringar inom sin verksamhet.

Wörlén (2010) nämner att lagstiftningen inte styr socialtjänsten utan fungerar snarare som ett ramverk. De måste förhålla sig till lagar och regler men kan själva utforma hur arbetet ska genomföras, så länge de håller sig inom ramen av vad lagarna säger. Lagmässigt finns det inga bestämmelser angående kvalitén på verksamheten eller vilken omfattning arbetet inom verksamheten ska ha.

Majoriteten av respondenterna i Wörléns (2010) studie beskriver att deras arbete är myndighetsutövning inom individ och familjeomsorg och arbetar som tjänstemän. Dessa tjänstemän är ett tydligt exempel på gräsrotsbyråkrater. Det innebär att de har ett stort handlingsutrymme som nödvändigtvis inte behöver styras av lagar och regler. De kan själva bestämma hur de befintliga resurserna fördelas och prioriteras, dock är handlingsutrymmet inte helt gränslöst.

Verksamhetens interna riktlinjer, lagar och regler påverkar socialarbetarens handlingsutrymme och är avgörande i frågor om beslut. Wörlén (2010) påpekar att studien inte belyser på vilket sätt lagstiftningen är avgörande men att ett större handlingsutrymme för egna bedömningar ligger till tjänstemännens förfogande.

Vidare beskriver Wörlén (2010) tre grundläggande principer som är avgörande för hur prioriteringar ska genomföras. Den första är meriteringsprincipen som innebär att den personen som drar mest nytta av socialarbetarens stöd, förtjänar insatsen och ska få företräde. Den andra är behovsprincipen som innebär att prioriteringar ska utgå från den enskildes behov. Den tredje är kostnadseffektivitetsprincipen som innebär att socialarbetarna ska utgå från både den enskildes behov och lågprisalternativet. Med andra ord ska den insats som har lägst kostnad och kan

tillgodose den enskildes behov prioriteras. Wörlén (2010) skriver att behovsprincipen är central och viktigast bland dessa grundläggande principer. Gällande gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme skriver Stumpps (2010) i sin studie att det råder splittrade meningar när det kommer till handlingsutrymme. Det ena lägret av forskare och socialarbetare anser att flexibiliteten i handlingsutrymmet gynnar klienten för att det finns möjligheter att individanpassa insatsen efter behovet. Det andra lägret är av åsikten att ett stort handlingsutrymme utgör för stort utrymme för egna tolkningar. Det kan leda till att lagen och bedömningar tillämpas på ett godtyckligt vis som skapar varierade resultat i både arbetssätt och beslutsfattandet. Socialarbetarens inställning till klienten kan även påverka handlingsutrymmet. Fler faktorer som påverkar är kön, ålder, etnicitet och hur klienten uppför sig. Stumpp (2010) anser att det finns ett behov av fler standardiserade riktlinjer vid beslutsfattande för att minimera felaktiga beslut.

3. Teoretiskt ramverk

3.1 Lipskys gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme

En av studiens teoretiska ramverk utgår från begreppet ”street-level bureaucrats” och ”discretion” som statsvetaren Michael Lipsky myntade (Lipsky, 1980). Anledningen till att vi valde att använda denna teori är för att en del av studiens syfte är att undersöka hur personalen på HVB-hem upplever deras handlingsutrymme i relation till ungdomarnas delaktighet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver ”street-level bureaucrats” med olika benämningar på svenska där en direkt översättning kan vara frontlinjebyråkrat, gräsrotsbyråkrat eller gatubyråkrat. Begreppet innebär att en yrkesutövare står som representant för en myndighet i mötet med en samhällsmedborgare. För tydlighetens skull kommer vår benämning i denna studie att vara gräsrotsbyråkrat. Lipskys (1980) teoretiska begrepp ”discretion” kan översättas till ”handlingsutrymme” på svenska. Avseende samhällsmedborgare kommer vi att ersätta ordet med ”klienter”.

Lipsky (1980) menar att en gräsrotsbyråkrat med en anställning inom den offentliga sektorn har ett stort handlingsutrymme till sitt förfogande. Yrken som vanligtvis kännetecknar gräsrotsbyråkrater är enligt Lipsky (1980) socialarbetare,

polis, lärare och domare. Vidare nämner Lipsky (1980) att den offentliga sektorn har en påverkan på människans liv genom begränsningar men också med förmåner i form av möjligheter. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) belyser att handlingsutrymmet gräsrotsbyråkraterna har är fritt till en viss del men samtidigt styrs det av rådande lagar, direktiv, regler, traditioner, yrke och samhällsnormer samt överenskommelser. Handlingsutrymmet behövs för att det ska finnas möjligheter att påverka vilken typ av stöd klienten får. Även om lagar och regler styr gräsrotbyråkraten så har de makten att styra över vem som för stöd och vilken form de får (Johansson, 2007). Gräsrotsbyråkraten blir de som utför politikernas beslut och verkställer dem i vardagen och på så vis blir länken mellan medborgare och samhället.

Svensson, Johansson och Laanemets (2008) nämner att handlingsutrymmet påverkas och formas av flertalet faktorer. Några faktorer kan vara hur organisationen är uppbyggd, de rutiner och uppdrag som finns, tolkningar och traditioner hos både gräsrotsbyråkraten och klienten. Ytterligare en faktor som kan påverka är interaktionen mellan gräsrotsbyråkraten och klienten. Vidare tar Svensson, Johansson och Laanemets (2008) upp makten gräsrotbyråkraterna besitter som kan användas i form av sitt handlingsutrymme. Makten nämner Johansson (2007) som ”gränsöverskridande”. Det innebär att de har tillgång till den förstahandsinformationen som klienten ger. De har även den professionella kunskapen om organisationen, hur den fungerar och vilka möjligheter som finns för att lyckas tillgodose klientens behov. Makten de besitter kan användas antingen till fördel för klienten eller organisationen. Den kan även användas som stöd till klienten eller som ett verktyg för att kontrollera (Knutagård, 2016). Gräsrotsbyråkraten har möjlighet att påverka handlingsutrymmet för att ge klienten det stöd som är lämpligt. I yrken med mänsklig interaktion och där det handlar om komplexa ärenden, som det ofta gör inom socialt arbete, lyfter Lipsky (1980) vikten av att det finns ett handlingsutrymme. Det är problematiskt att förutse hur en relation till en klient kommer bli och de dilemman som kan uppstå. Det behöver därför finnas ett handlingsutrymme för att möta de dilemman som kan uppkomma.

3.2 Självbestämmandeteori

Självbestämmandeteorin är en teoretisk ansats som utgår från att människor strävar efter att uppfylla tre grundläggande psykologiska behov som behövs för att uppnå ett psykiskt välbefinnande. Människan kan kontrollera och utveckla sin inre drivkraft för att uppnå detta (Deci & Ryan, 2000). Innan ett psykiskt välbefinnande kan uppnås behöver dock andra grundläggande behov tillgodoses. Alla människor behöver till exempel mat, värme och luft för att överleva. De tre psykologiska behoven är kompetens, tillhörighet och autonomi. Dessa tre grundläggande behoven är medfödda och kan ses hos alla individer oavsett kön, etnicitet eller socioekonomisk status (Nagpaul & Chen, 2019).

Deci och Ryan (2000) förklarar *kompetens* som känslan av att kunna påverka miljön människor befinner sig i och få ut något värdefullt av det. Förr kunde det handla om att för att få mat så behövdes färdigheter och kompetens inom jakt eller jordbruk för att överleva. I dagsläget kan känslan av att vara kompetent uppnås inom flera skilda områden av en persons liv. Det kan vara inom ett arbete, sport, skola eller genom en färdighet personen har. Det handlar om viljan till att få nya erfarenheter och få färdigheter som de inte haft tidigare. Det innebär även att personen upplevs som kompetent och får det bekräftat av andra personer (Deci & Ryan, 2000).

Tillhörighet handlar om behovet människor har av att tillhöra en grupp. Känslan av en nära kontakt med andra individer och att de är accepterade i gruppen (Deci & Ryan, 2000). Människor kan ta många beslut och genomföra handlingar bara för att få känna en gruppstillhörighet, både på gott och ont.

Autonomi är behovet av känslan att ha kontroll över sitt liv och förmågan att aktivt kunna påverka sin livssituation. När en person får agera utan yttre påverkan eller kontroll så uppnås känslan av autonomi (Deci & Ryan, 2000).

En persons kontroll över sitt beteende och handlingar styrs av vad som motiverar dem. Vad som motiverar en person är högst individuellt och skiljer sig åt mellan personer. Deci och Ryan (2000) delar in motivationen i tre delar, amotivation, yttre motivation och inre motivation. Amotivationen är den svagaste formen medan den inre motivationen är den starkaste formen. Amotivation innebär att det

saknas motivation av olika anledningar. Det kan kännas som personen inte har kompetens, inte får någon social vinst av handlingen eller att de inte kan kontrollera hur utfallet blir. Yttre motivation innebär ofta att det är resultatet av en handling som är drivande snarare än att utvecklas som person. Yttre motivation kan vara bra när det handlar om att genomföra handlingar som inte ger något nöje, dock så genomförs handlingen på det lättaste möjliga sättet. Det finns en belöning när handlingen är avslutad. Den inre motivationen är den starkaste formen och då motiveras personen av handlingen i sig. Personen drivs av vad den vill och känner för att göra. Den fria viljan och självförverkligande är tätt sammankopplat med den inre motivationen (Deci & Ryan, 2000).

4. Metod och metodologiska övervägande

4.1 Kvalitativ studie med induktiv ansats

För att komma fram till och undersöka hur personal på HVB-hem upplevde ungdomars delaktighet och deras handlingsutrymme ansåg vi att den lämpligaste forskningsmetoden var en kvalitativ metod med en induktiv ansats. Genom att använda en kvalitativ undersökning så är det deltagarnas perspektiv och deras subjektiva upplevelser som är det viktiga (Bryman, 2018). Detta är av betydelse för utgångspunkten av själva studien. För att det ska finnas en möjlighet att uppfatta respondenternas perspektiv på världen är det viktigt att det finns ett bra samarbete och en nära relation mellan respondenten och forskaren. Detta behövs för att lyckas få en så rik och fyllig beskrivning som möjligt av respondentens perspektiv. Kvalitativa undersökningar kännetecknas av att det oftast finns en ostrukturerad form som anpassas och formas med tiden. Det förhindrar att forskare fastnar och låser sig vid begrepp och antaganden de haft med sig sedan tidigare (Bryman, 2018).

Vår studie kännetecknas av det Bryman (2018) nämner angående kvalitativa metoder, en följsamhet och en ostrukturerad form som anpassas och formas under arbetets gång. Utgångspunkten var att en abduktiv ansats skulle användas i studien. I en abduktiv ansats finns det oftast en relativt tydlig teoretisk utgångspunkt som dock inte behöver vara helt färdigutvecklad och klar (Lind, 2014). Efter en genomgång av vårt material när kodning och tematisering gjorts

ansåg vi att det teoretiska ramverket behövde ändras och vi valde gräsrotsbyråkrati, handlingsutrymme och självbestämmandeteori i stället. Med en induktiv ansats skapas det teoretiska ramverket efter att empirin har inhämtats. Den är lämplig att använda vid mindre kvalitativa studier där det är upplevelser i en social kontext som undersöks (Bryman, 2018). Vår studie är av det mindre slaget då vi genomförde intervjuer med sex personer där vi ville få deras upplevelser om delaktighet. Vi ansåg därför att en induktiv ansats var lämplig att använda.

4.2 Semistrukturerad intervju

Vi valde att genomföra en semistrukturerad intervju för att få fram relevant data till vår studie. Anledningen till att vi valde en semistrukturerad intervju var för att vi var intresserade av personalens subjektiva upplevelser av ungdomars delaktighet. Bryman (2018) beskriver en semistrukturerad intervju som en flexibel metod. Respondenternas subjektiva upplevelser kan framhävas på ett bättre sätt än med andra metoder. Den semistrukturerade intervjun lägger fokus på olika teman med frihet i frågor och svar. För att kunna uppnå en djupare förståelse av personalens upplevelser är en semistrukturerad intervju lämplig för vår studie. Den här insamlingsmetoden gjorde det möjligt att vi som forskare kunde ha ett mer öppet förhållningssätt gentemot svaren och att det fanns utrymme för följdfrågor. Likt Bryman (2018) beskriver Justesen (2011) att med en semistrukturerad intervju så arbetas det med intervjuguider där teman och frågeställningar förbereds på förhand.

En intervjuguide är nödvändig när en semistrukturerad intervju genomförs. Intervjuguiden är enligt Bryman (2018) korta eller långa minneslistor i form av frågeställningar som intervjun ska beröra. Det är olika teman som intervjuaren vill undersöka. Intervjuguiden möjliggör för forskare att ta del av information som rör respondenternas upplevelser. Intervjuerna behöver ge utrymme för flexibilitet där intervjun har möjligheten att ta en annan inriktning än den förutväntades. Bryman (2018) beskriver vikten av att inte formulera specifika frågor som hindrar att följdfrågor ställs då det kan påverka insamlingen av data negativt. Forskningsfrågorna ska vara formulerade på ett sätt som gör det möjligt att flera idéer eller synsätt kan tillämpas.

Utformningen av vår intervjuguide bestod av olika teman med frågor utifrån vårt forskningsområde. Precis som Bryman (2018) skriver, hade vi inte specificerade frågor som hindrade oss från nya inriktningar. Frågorna var inte heller alltför öppna så att svaren tappade relevans för vårt arbete. Syftet med intervjuguiden är att det ska ge oss möjlighet att få en inblick i problemet utifrån våra respondenters perspektiv. Detta för att kunna svara på studiens frågeställningar. Vår intervjuguide (bilaga 1) bestod av tre teman som berörde personalens bakgrund, personalens uppfattning om ungdomarnas delaktighet i praktiken och ungdomars delaktighet i beslutsprocessen.

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) skriver att det finns flera faktorer som kan påverka en intervju som exempelvis platsen där intervjun genomförs. Respondenternas svar kan påverkas beroende på om de har en anknytning till den avsedda platsen. Med tanke på att Covid-19 restriktionerna är upphävda genomförde vi främst våra intervjuer i fysisk form. Tre av intervjuerna genomfördes enskilt med en person åt gången i ett grupprum på en högskola. Den fjärde intervjun genomfördes på ett café. Resterande två intervjuer genomfördes på distans via Teams på grund av det geografiska avståndet och sjukdom. Dessa intervjuer genomfördes också avskilt med en person i taget. Fördelen med att genomföra intervjuerna i fysisk form är att intervjun blir mer personliga jämfört med digitala möten (Bryman, 2018). Samtalets kvalitet ökade när vi satt ansikte mot ansikte och att tekniska svårigheter kunde undvikas. Vidare nämner Bryman (2018) att fysiska möten kräver ekonomiska resurser, flexibilitet och tid att genomföra. Med detta i åtanke kom vi överens om en tid som passade respondenterna och träffades på önskad plats för att underlätta för respondenterna. Gällande intervjuerna som genomfördes via Teams stötte vi på tekniska komplikationer innan intervjun kunde fortgå. Ett par faktorer som Bryman (2018) tar upp är den tekniska problematiken och datorvanan hos respondenterna med att använda program som Teams. Sedan så kan det uppstå kvalitetsförsämringar i bild och ljud. Vid en intervju fick vi över telefon vägleda respondenten i uppkopplingen av Teams. Vid något tillfälle i intervjun blev det dålig anslutning där ljudet knappt hördes och bilden hackade.

4.3 Urval

Urvalet av respondenter är målstyrt vilket innebär att respondenterna är relevanta utifrån frågeställningen (Bryman, 2018). Ett målstyrt urval används när det krävs att respondenterna sitter på en viss kompetens för att kunna svara på forskningsfrågorna. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) skriver att först görs ett urval av en organisation och efter det väljs individer ut som anses lämpliga att intervjua. Med tanke på att vi båda har erfarenhet av HVB-hem så började vi med vårt första urval genom att kontakta tidigare kollegor per telefon. Anledningen till att vi kontaktade tidigare kollegor var för att få tips på respondenter som var av relevans för vår studie. Vi lyckades komma i kontakt med sex personer som arbetar eller har arbetat på ett HVB-hem. Dock kunde endast tre av dessa medverka. Utifrån dessa tre valde vi att identifiera vårt andra urval genom att tillämpa, som Bryman (2018) nämner, ett snöbollsurval. Det innebär att en mindre grupp av personer som har relevans för studien utses som deltagare. Dessa deltagare kan sedan, genom eget nätverk, rekommendera eller föreslå andra deltagare som har erfarenhet av studiens undersökningsområde. I vårt fall kunde våra tre deltagare rekommendera andra deltagare som de känner. Vi har valt att avgränsa vårt urval till behandlingspedagoger med minst sex månaders erfarenhet av arbete med placerade ungdomar på HVB-hem. Totalt intervjuade vi sex personer där varje intervju varade mellan 45–60 minuter.

Enligt Bryman (2018) är ett snöbollsurval när forskaren först och främst vänder sig till specifika personer att intervjua. Dessa hänvisar sedan i sin tur till andra medverkande som sitter på relevant kunskap som kan vara användbar. Antalet genomförda intervjuer har styrts av vad som Bryman (2018) beskriver som teoretisk mättnad. Det är när det går att känna igen svaren som har mottagits i flera av intervjuerna. Vi upplevde att efter våra sex intervjuer kunde vi till viss del känna igen svaren som kom på frågorna. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) nämner att inom kvalitativ forskning så är det inte nödvändigt att på förhand veta antalet medverkande i studien. Detta avgörs under arbetets gång när forskaren ser vilket behov som finns. Med anledning av vårt målstyrda urval har deltagarna valts ut för empirins relevans till studiens syfte och inte för bekvämlighet.

4.4 Presentation av respondenter

Utifrån vårt urval genomförde vi intervjuer med personal som arbetar med ungdomar på olika HVB-hem. För att respondenterna ska förbli anonyma valde vi att ge dem fiktiva namn. I nedanstående tabell framställs de olika respondenternas befattning, utbildning, hur många år de arbetat inom socialt arbete samt hur länge de har arbetat på HVB med ungdomar som målgrupp.

Intervjuperson	Socialt arbete	HVB	Utbildning	Befattning
Mutumba	7 år	7 år	Socionomstudent	Behandlingsassistent
Joakim	2,5 år	2,5 år	Socionomstudent	Behandlingsassistent
Frans	10 år	8 år	Behandlingspedagog/ Socionomstudent	Behandlingspedagog
Eric	2 år	6 mån	Socionomstudent	Behandlingsassistent
Ben	4,5 år	4,5 år	Socialpedagog/läkarstudent	Behandlingspedagog
Jenny	4 år	1 år	Beteendevetare	Behandlingspedagog

4.5 Metodens tillförlitlighet

Bryman (2018) nämner att vanligtvis mäts en metods tillförlitlighet av metodens validitet och reliabilitet. Det är kriterier som främst tillämpas i kvantitativa metoder. Dessa termer är nödvändiga i skapandet av en överblick på studiens kvalitet. Vidare förklarar Bryman (2018) att validitet innebär att forskaren mäter det som studien avser att mäta. Gällande termen reliabilitet innebär om studiens resultat skulle vara densamma om studien återskapas. Det finns ett visst tvivel till att använda begreppen validitet och reliabilitet inom kvalitativ forskning, därav kommer vi i detta avsnitt diskutera det som Bryman (2018) nämner som tillförlitlighet och äkthet. Dessa två termer går att använda vid bedömning av en kvalitativ studie som substitut för validitet och reliabilitet (ibid).

Tillförlitlighet består av fyra delkriterier: överförbarhet, trovärdighet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman, 2018). Trovärdighet innebär att forskaren följer de regler som existerar, att respondenternas berättelser återges på ett korrekt sätt, och att personer som anses relevanta speglar deltagarnas verklighet. Vi bekräftade respondenternas utsaga för studiens undersökningsområde. För att uppnå kriterierna för trovärdigheten i studien har vi både bekräftat och återgett personalens utsaga med anledning av att det ska vara korrekt och utförligt. Personalen fick möjlighet att ta del av studiens resultat.

Kvalitativ forskning fokuserar ofta på små grupper där syftet är att få en djupare inblick i ett fenomen (Bryman, 2018). Det är den fylliga redogörelsen eller den täta beskrivningen som bidrar till hur pass överförbara resultaten är till en annan kontext. I avseende överförbarheten i vår studie, består vårt resultat av noggranna och grundliga beskrivningar av problemet studien undersöker. Våra respondenters beskrivningar av problemet är återgivna på ett korrekt sätt. För att återgå till hur överförbart resultatet är i en annan kontext, kan respondenternas beskrivning av problemet troligtvis vara överförbar. Dock är det värt att nämna att vi inte kan säkerställa att utfallet skulle bli detsamma.

Vidare skriver Bryman (2018) att pålitlighet innebär att alla processer i studien redogörs, från frågorna som ställs till hur beslut gällande analysen tas. Vi har lagt stor vikt vid att vara transparenta under hela processen där redogörelse för varje förlopp har presenterats i studien. Vi har även förmånen att få studien granskade av vår handledare med anledning av att höja kvalitén på studien. Möjligheten att styrka och konfirmera innebär att forskaren genomfört studien i god tro och inte medvetet påverkat utförandet eller kommit fram till slutsatser utifrån sina värderingar. Vi har under studiens gång varit medvetna om våra egna värderingar och försökt åsidosätta dem i analysen samt studiens resultat. Detta nämner Bryman (2018) som granskarens uppgift att avgöra ifall resultatet går att konfirmera och styrka.

Äkthetskriterierna består av generellt formade frågor angående de forskningspolitiska följderna (Bryman, 2018). Kriterierna är en rättvis bild och fyra olika former av autenticitet: ontologiskt, pedagogisk, katalytisk och taktisk autenticitet. För att nå en rättvis bild behöver forskarna lyfta fram deltagarnas

berättelse så att deras åsikter och uppfattningar kommer fram på ett korrekt sätt. Då studiens syfte handlar om personalens upplevelser av ungdomarnas delaktighet, var det av stor vikt att dessa delar framkom. Bryman (2018) beskriver att ontologisk autenticitet innebär att deltagarna i studien får en bättre förståelse och överblick på deras situation och miljön de befinner sig i. Problemet ska beskrivas utifrån personalens berättelser med stöd av teorin gräsrotsbyråkrati, handlingsutrymme och självbestämmandeteori. Detta anser vi ger ett bredare perspektiv på problemet.

Med pedagogisk autenticitet menar Bryman (2018) att studien ger dem som medverkar en bättre bild av hur andra i samma kontext upplever saker och ting. I relation till vår studie kan vi varken bekräfta eller konstatera att en bättre bild förmedlas inom samma kontext då vi endast utgår från personalens upplevelser av problemet. Vidare nämner Bryman (2018) att katalytisk autenticitet handlar om hur studien kan påverka eller förändra deltagarnas situation. Det är högst troligt att personalen, som arbetar nära ungdomarna, kan förändra sin situation. Personalen har möjlighet att göra ungdomarna mer delaktiga med tanke på deras position i det dagliga arbetet. Personalen utför arbetet som har delegerats till dem och de har ett handlingsutrymme som kan påverka situationen.

Vi avsåg att uppfylla kriterierna Bryman (2018) beskriver för att uppnå en tillförlitlighet och äkthet i vår studie. Vårt empiriska material analyserades genom våra teoretiska ramverk och begrepp för att besvara våra frågeställningar och studiens syfte. Det är en liten grupp som medverkade i studien. Om studien genomförs på annan personal som arbetar på HVB-hem är det sannolikt att vissa likheter identifierats. Dock är det personalens upplevelser som har undersökts vilket medför skillnader. Frågan om urvalets betydelse för studiens tillförlitlighet nämner Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) att en ökad kunskap och visshet kan utläsas om en kvalitativ intervju genomförs med sex deltagare i en specifik grupp. Bryman (2018) beskriver att det finns olika uppfattningar om antalet deltagare ett urval bör ha för att öka tillförlitligheten i studien. Utifrån studiens sex deltagare anser vi att vår empiri är djupgående och nyanserad vilket kan anses öka studiens tillförlitlighet.

4.6 Bearbetning och analys

Inledningsvis frågade vi om respondenternas samtycke till att spela in intervjun. Ljudinspelningar är, som Bryman (2018) beskriver, en obligatorisk del när intervjuer genomförs. Merparten av forskarna som använder en kvalitativ metod spelar in intervjuerna för att sedan transkribera dem. Det ger intervjuaren möjlighet att sortera, tolka och kontrollera materialet samtidigt som det hjälper dem att förstå det på en annan nivå. Det förstärker minnet och flera genomgångar av materialet kan utföras. Respondenternas berättelser kan noggrant analyseras med hjälp av utskrifterna som gjorts. Vi har genomfört grundliga transkriberingar på alla sex deltagarnas intervjuer. Vi hade för avsikt att ordagrant återge våra deltagare berättelser men har ändrat vissa talspråksord som ”hmm”, ”liksom” eller ”eeh” för att öka tydligheten i läsandet. Bryman (2018) beskriver transkriberingar som en tidsödande process men även som en nödvändig och viktig del för att bearbeta och analysera materialet.

Efter att vi transkriberat intervjuerna och införskaffat vår empiri gick vi igenom datan och blev förtrogen med den. Denna del av processen kallar Bryman (2018) för sortering. Det finns olika sätt att sortera inhämtad material men vi valde att använda oss av kodning. Bryman (2018) skriver att kodning är en viktig komponent i kvalitativa analyser av data. Rennstam och Wästerfors (2015) kallar sorteringen av den insamlade empirin för ett kaosproblem. Till en början är empirin osorterad och oöverskådlig vilket kräver att forskarna aktivt behöver sortera utifrån den teoretiska infallsvinkeln som forskarna vill arbeta fram. I den första sorteringen av empirin sökte vi efter koder och kategorier som vi ansåg användbara i analysen för att kunna besvara studiens frågeställningar vilket Rennstam och Wästerfors (2015) kallar för initial kodning. De första koderna vi kom fram till var engagemang, motivation, makt, tvång, påverkan, begränsningar, självständighet, barnets bästa, behov och transparens. Därefter jämförde och uppmärksammade vi olika koder och återkommande teman i materialet. Dessa koder fick varsin färg som resulterade i en vidare djupdykning av materialet vilket Rennstam och Wästerfors (2015) kallar för selektiv kodning. Det sammanställda materialet av tematiseringen mynnade ut till sju teman: definition av delaktighet, få sin röst hörd, ungdomarnas autonomi och självbestämmande, att tillgodose ungdomarnas behov, personal och socialtjänsten makt över ungdomarna,

transparens /öppenhet och motivation/engagemang. Dessa teman ligger till grund för våra valda rubriker i analysen

Likt Bryman (2018) anser Rennstam och Wästerfors (2015) att kodning av empiri bör genomföras kontinuerligt och i ett tidigt skede. Därefter behöver materialet reduceras utan att det förlorar komplexitet och nyanser. Det är inte möjligt att visa allt som kom fram i intervjuerna. Vi valde därför ut olika citat i analysen som vi ansåg representativa för respondenternas berättelser. Slutligen, precis som Rennstam och Wästerfors (2015) nämner, argumenterar vi för vår tes med hjälp av det insamlade materialet. Vi avsåg att utgå från tidigare forskning, våra utvalda teoretiska ramverk och vår empiri för att besvara studiens syfte och frågeställningar.

4.7 Förförståelse

Vårt intresse för att genomföra en studie om ungdomars delaktighet har sin utgångspunkt i att vi båda har erfarenhet av att arbeta med ungdomar på HVB-hem. Vi har jobbat som timanställda parallellt med studierna efter första terminen på socionomprogrammet. En av oss har jobbat som fastanställd på ett HVB-hem under två år innan studierna började. Under tiden på HVB-hemmen har vi observerat hur ungdomarnas behandlingar haft dalar och toppar. Beteendet eller problematiken som ligger till grund för deras placering blir ett återkommande problem vid ungdomens utskrivning eller när de får åka hem över helger. Många av ungdomarna som kommit till HVB-hemmet är inte överförtjusta av att vara placerade där, vare sig placeringsformen är frivilligt med SoL eller under tvång med LVU.

Det är vanligt förekommande att ungdomarna pratar om socialsekreterarnas tillvägagångssätt och beslutsprocessen av placeringarna. Merparten uttrycker frustration, irritation och maktlöshet i frågan om att tycka till innan en placering sker. Under vår tid som behandlingspedagoger har vi båda bevittnat en hög grad av delaktighet från ungdomar i vissa situationer och många brister hos personal med att göra ungdomarna delaktiga. Våra observationer innefattar även socialsekreterarnas roll i ungdomarnas delaktighet. Det är nämnvärt att en av oss har arbetat på ett annat HVB-hem där liknande observationer av problemet förekommit. Detta problem har satt sitt avtryck hos oss och skapas ett intresse för

ungdomars delaktighet, särskilt när lagstiftningen och barnkonventionen belyser vikten av barns rätt till delaktighet.

Vi anser att det både finns för och nackdelar med den förförståelsen vi har inom området. Det positiva är att under genomförandet av intervjuerna har vi haft en förståelse över personalens arbetssätt och de regler och rutiner som finns på HVB-hem. Vi hade möjligheter att se nyanser och ställa följdfrågor till respondenternas svar som gett oss djupare information i frågorna vi ställde. Samtidigt var det negativa att vi omedvetet kommer in med förutfattade meningar. Vid svaren respondenterna gav så fanns en risk att vi omedvetet styrde följdfrågorna mot den riktning vi ville svaren skulle leda utifrån våra grundtankar om ämnet. Detta försökte vi dock undvika genom att ständigt påminna oss själva att inta en neutral position vid intervjuerna och endast fokusera på respondenternas svar. Deras svar låg till grund för följdfrågorna och inte våra förutfattade meningar.

4.8 Etiska överväganden

Öberg (2015) belyser att etiska aspekter behöver tas hänsyn till som forskare när intervjuer genomförs. Detta innefattar att forskaren ska vara empatisk, förstående, human och sensitiv. Dock är den största etiska frågan om studien ger en rätt att träda in i andras liv för att producera en text som utomstående och främlingar kan ta del av. Lind (2019) skriver att i forskningvärlden finns det överenskommelser och lagar som ska efterlevas. Detta innebär att forskarna ska ha ett visst förhållningssätt gentemot deltagarna i studien men även andra forskare. I etikprövningslagen regleras de forskningsetiska frågorna. Studenter kan inte anses vara forskare, därav omfattas vi av det så kallade studentundantaget. Även om kandidatuppsatser omfattas av studentundantag så görs det ändå en likartad bedömning av vår handledare och inte en forskningsetisk nämnd.

Att få höra ungdomarnas subjektiva upplevelser kring deras delaktighet hade varit att föredra i denna studie. Vi valde att avstå från det på grund av forskningsetiska regler. Om intervjuerna genomförts med ungdomar i stället för med personal hade samtyckeskrauet blivit mer komplext då många är omyndiga och behövt vårdnadshavares samtycke. Likaså så är de ungdomar som befinner sig på ett HVB-hem i en utsatt situation och intervjuerna hade eventuellt medfört att både deras behandling och välmående hade påverkats till det negativa. Därför valde vi

att fokusera på HVB-hem personalens upplevelser av ungdomars delaktighet då det är personalen som står ungdomarna närmast under deras placering. På så vis försökte vi komma nära ungdomarnas upplevelser angående deras delaktighet utan att direkt intervjua dem.

Precis som Lind (2019) nämner även Bryman (2018) de forskningsetiska principerna som gäller inom forskning i Sverige. Det är att ingen av deltagarna i forskningen skadas eller upplever ett obehag på grund av att de medverkar i en studie. Det får inte förekomma någon form av bedrägeri eller falska förespeglingar där undersökningens syfte inte matchar det som har informerats till deltagarna. Informationskravet innebär att syftet med studien berättas för deltagarna. Samtyckeskravet handlar om att deltagarnas medverkan är frivilligt och om de vill kan de även avböja till att delta i studien. Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter kring studiens deltagare hanteras konfidentiellt och att obehöriga inte kan komma åt informationen om dem. Informationen och uppgifterna som mottagits under studien från deltagarna får bara användas för det ändamålet studien har, detta benämns av Bryman (2018) som nyttjandekravet.

När vi genomförde studien var vi transparenta med respondenterna. Vi informerade om studiens syfte, att det är frivilligt att delta och att de kunde avbryta sin medverkan när som helst, på så vis uppfyllde vi det Bryman (2018) nämner som informationskravet och samtyckeskravet. Vi upprättade ett samtyckesformulär och ett informationsblad (bilaga 2) där det framgick vad en medverkan innebar. Då den initiala kontakten med respondenterna var över telefon behövde vi inte skicka ut informationsbladet i förväg. Vi informerade dem över telefon vad det innebar och sedan när vi träffades fick de informationsbladet och samtyckesdokumentet. Vi gick igenom det igen vid de fysiska intervjuerna och försäkrade oss om att de hade förstått innebörden. De fick även då läsa och skriva under samtyckesdokumentet. De som medverkade fick möjlighet att läsa igenom intervjuguiden innan den genomfördes. Vi ville att deltagarna var förberedda inför intervjun på vad frågorna handlade om och att det inte var inom områden som de inte kände sig bekväma med. Vi skickade intervjuguiden med frågorna relativt omgående efter att vi pratat med dem och de sagt att de ville medverka. Vi tog även hänseende till konfidentialitetskravet som Bryman (2018)

skriver om. Under transkribering och kodning av empirin avidentifierade vi respondenternas namn. Likaså har vi gått igenom empirin och avidentifierat sådan information som hade gjort det möjligt att anonymisera respondenterna eller deras verksamhet. Vi namngav respondenterna som intervjuperson 1–6 under transkribering och kodningen. I analys och resultat namngav vi dem med fiktiva namn. Den information som samlats in under intervjuerna används endast i den här studien. Vi anser att risken att innehållet i studien används till något annat än denna studie som minimal.

Avslutningsvis vill vi påpeka att studiens nytta förhoppningsvis kommer göra mer nytta än ingreppet som studien potentiellt kommer ha i respondenternas liv. Vår förhoppning är att studien utgör större nytta än skada så att fler personer kan ta del av personalens berättelser i arbetet om ungdomars delaktighet.

5. Analys och resultat

Detta kapitel behandlar vår analys med utgångspunkt i vår insamlade data, Lipskys (1980) gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme samt självbestämmandeteorin. Kapitlet tar även hänsyn till studiens frågeställningar där personalens resonemang kring definitionen av delaktighet kommer att undersökas, följt av deras handlingsutrymme att göra ungdomarna delaktiga i beslut som rör dem.

5.1 Delaktighetens definition och tillämpning

5.1.1 Olika uppfattningar av delaktighet

Vår insamlade data präglas av olika uppfattningar kring definitionen av delaktighet. De genomförda intervjuerna visar på att respondenterna har olika svar på frågor om delaktighetens innebörd. Alla respondenterna ger exempel på hur ungdomarna tillsammans med personal gör aktiviteter i det dagliga livet på HVB-hemmen. Det handlar om basala sysselsättningar som de flesta människor genomför regelbundet i sina hem. Det kan röra sig om matlagning, städning, handla mat, sköta sin hygien et cetera. Personalen hjälper ungdomarna att få den kompetens som behövs för att klara de grundläggande behoven för att leva ett självständigt liv. Mutumba beskriver delaktighet med följande citat:

Målet är ju att de ska klara av allting som står i vårdplanen och det försöker vi i personalen göra på olika sätt. Arbetet grundar sig i att personalen ska försöka vara ett stöd i vardagen och göra en dagsplanering tillsammans med ungdomen. På många olika sätt försöker vi få ungdomen att uppnå det som står i vårdplanen. Det är väldigt svårt att vara specifik i och med att det kan vara en väldigt stor variation när det kommer till vad som står i vårdplanen men i det stora hela så handlar det om att vi i personalen ska agera stöd först och försöka forma en dagsplanering tillsammans med ungdomen. (Mutumba)

Vidare förklarar Frans sin upplevelse av delaktigheten:

[...] Utifrån ungdomarnas perspektiv kan delaktigheten vara i behandlingen och det är vissa som är det. De erbjuds att vara delaktiga i upprättande av genomförandeplan. De erbjuds möjlighet att önska bland annat aktiviteter på boendet. Ungdomens delaktighet kan även vara att de känner sig lyssnade och hörda på [...] (Frans)

Denna uppfattning av delaktighet innebär att ungdomarna är delaktiga i den dagliga planeringen för att upprätthålla vardagsrutiner på HVB-hemmen. I en vidare aspekt kan denna förklaring ses ur Deci och Ryans (2000) självbestämmandeteori där kompetensen är ett av de tre behoven en människa behöver. Personalens mål är att ungdomen lär sig och utvecklar den kompetens som behövs för att klara sig själv. Detta görs genom att aktivt arbeta med kompetenshöjande sysselsättningar i vardagen. Det tränas genom att ungdomarna medverkar i matlagningen, klarar att gå upp på morgonen för att sedan ta sig till skolan där den akademiska kompetensen tränas. Kompetensen ser annorlunda ut och kan uppnås inom flera skilda områden av ungdomarnas liv. När personalen arbetar aktivt med ungdomars vardagliga sysslor kan deras definition av delaktighet ses som ett praktiskt arbete för ett långsiktigt mål. Som Deci och Ryan (2000) skriver om kompetens, kan det anses att personalen arbetar för att ungdomarna ska bli självständiga och klara sig utan personal eller socialtjänstens involvering. Frans nämner att de erbjuder ungdomarna att vara delaktiga i olika

processer men att ungdomarna i vissa fall väljer att inte vara delaktiga. Det kan jämföras med vad Hart (1997) skriver om att ungdomar inte alltid ska vara delaktiga i beslut som rör dem men att möjligheten ska finnas.

Delaktighet för mig är när alla relevanta parter i ett ärende är inkluderade. Det kan vara exempelvis en ungdom som ska placeras där socialsekreteraren gör ungdomen delaktig i processen. Sen har vi en annan definition av delaktighet som kan handla om att vara aktiv och engagerad i något. (Jenny)

Likt Jennys tolkning av delaktighet säger Eric följande angående beslut som rör ungdomen:

Delaktighet tänker jag är att ungdomen ska vara delaktig i allt som rör ungdomen. [...] men utifrån HVB-hem så tänker jag att ungdomarna ska vara med i beslutsprocessen när det handlar om placeringar. Det handlar trots allt om stora förändringar i deras liv där de får flytta från sina hem till okända personer. (Eric)

Utifrån ovan citat av Jenny och Eric kan vi således komma in på en annan tolkning av delaktighet. Denna uppfattning delas inte av alla utan endast tre av de sex respondenterna. Deras beskrivning av delaktigheten är mer kopplat till socialsekreterarnas beslutprocess och beslut inför eller under en placering på HVB-hem. Delaktighetens skilda uppfattningar belyser Pölkki et al. (2012) i studien att socialarbetarna har olika uppfattningar om definitionen av barns delaktighet. Likt Pölkki et al. (2012) nämner Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) några termer som definierar begreppet delaktighet. Det definierades inte på samma sätt av alla deltagarna i deras studier.

Eric och Jenny tar upp att delaktigheten ska vara i centrum när det handlar om förändrade livssituationer. Eric upplever att det är betydelsefullt att socialsekreterarna gör ungdomarna delaktiga i beslutsprocessen eftersom beslutet har en stor påverkan på ungdomens liv. Jenny anser att ungdomen ska vara inkluderad i allt som rör dem och att ungdomen ska ha möjlighet påverka sitt eget liv genom att få vara med och bestämma. Eric och Jennys syn kan kopplas till Deci och Ryans (2012) beskrivning om autonomi där en person kan uppnå

autonomi när den får agera utan yttre påverkan eller kontroll. Denna autonomi fräntas när ungdomarna inte får vara med och bestämma i frågor som påverkar deras liv, vilket Eric lägger stor vikt på. Utifrån Jennys resonemang kring delaktighet påpekar även hon att alla relevanta parter ska vara inkluderade när det handlar om placeringar. En placering på ett HVB-hem kan anses ha en stor påverkan på ungdomens liv.

5.1.2 Delaktighetens begränsningar

Personalen som medverkar i denna studie bidrar med deras upplevelser av ungdomars delaktighet i praktiken. Våra sex respondenter är eniga om att delaktighet inte är så enkelt att tillämpa i praktiken. Vår insamlade data beskriver olika faktorer som hindrar delaktigheten bland ungdomarna. Ett par faktorer förklaras med bristande motivation och engagemang hos ungdomarna. Det uppstår även svårigheter när HVB-hemmen får nya placeringar. Det är vanligt förekommande att ungdomarna som redan bor på HVB-hemmen har en sammansvetsad grupp. Det är sällan nya ungdomar tar egna initiativ till att komma in i gruppen utan det är snarare personalen som får arrangera gemensamma aktiviteter för att de ska komma in i gemenskapen. Respondenterna uttrycker att motivationsarbete i någon form krävs för att öka engagemanget och att göra ungdomarna mer delaktiga.

Jag kan tycka att delaktighet medför svårigheter för ungdomarna, men även för oss som personal. Vi strävar efter att ha en sammansvetsad grupp och vi planerar in olika aktiviteter för ungdomarna att delta i men oftast är det bristande motivation som är problematisk. När de väl är med så vill de inte engagera sig men såklart gör vi vad vi kan för att motivera dem. Ofta följer dem med bara för att de får mer i veckopeng om de deltar i aktiviteterna.
(Ben)

Vidare nämner Joakim sin syn på svårigheter med att göra ungdomarna delaktiga på grund av faktorer som motivation, engagemang och socialtjänsten:

Det är just den här viljan och motivation som jag känner sätter käppar i hjulet. Hade man bara lyckats få dem att engagera sig och få dem att se att det kanske behöver ske en förändring för annars kan

det gå illa för dem i framtiden. Det är något som jag tycker både socialtjänsten och boendet misslyckas med. De får inte med sig ungdomen i processen utan de dras bara med i det hela. När de väl är inne i systemet är det svårt att komma tillbaka till verkligheten och få komma hem igen [...] Det är inte i många ärenden som ungdomarna varit engagerade och motiverade till en förändring (Joakim)

Både Ben och Joakim tar upp problematiken med motivationen och engagemanget hos ungdomarna. Ungdomarna deltar inte frivilligt i aktiviteter. När ungdomar saknar engagemang och vilja till förändring blir även delaktigheten lidande som ett resultat av bristande motivation. Deci och Ryan (2000) belyser tre former av motivation som amotivation, yttre och inre motivation. Amotivationen kan upplevas hos ungdomarna som inte vill delta. De känner att de inte får ut någon vinning av att delta. Det människor gör tenderar att inte drivas av inre motivationen där handlingen eller självförverkligande är målet. Det krävs en yttre motivation som kan jämföras med att många inte går till sina jobb på grund av att det är något de brinner för. De drivs av pengar och hade deras lön uteblivit så hade de troligen inte varit lika motiverade att gå till sina jobb. Den ökade veckopengen och den ekonomiska vinningen är den yttre motivationen som behövs för att ungdomarna ska engagera sig och bli delaktiga i aktiviteterna, vilket kan relateras till Bens upplevelser.

Joakims beskrivning om att ungdomarna inte ser behovet av en förändring och att både HVB-hemmen och socialtjänsten inte lyckas motivera ungdomarna är onekligen problematiskt. Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelen (2014) nämner att det krävs delaktighet för att få med ungdomarna i förändringsprocessen, vilket kan kopplas till Joakims citat. Joakim menar att ungdomarna är varken engagerade eller motiverade till förändringar. Joakim anser även att socialtjänsten och HVB-hemmen har misslyckats med att göra ungdomarna delaktiga i processen vilket kan leda till att det inte sker några positiva förändringar hos ungdomen. Denna beskrivning kan ses utifrån att socialtjänsten och HVB-hemmen misslyckats med att höja deras amotivation till en yttre eller inre

motivation. Joakim uttryckte även vikten av tillhörighet i förändringsarbetet för ungdomen i följande citat:

[...] Ungdomen hade umgåtts med äldre kriminella personer och varit vittne till ett grovt våldsbrott [...] Hans socialsekreterare ville liksom att han skulle komma från det umgänget och därför skulle han placeras på ett HVB-hemmet över sommaren. (Joakim)

Enligt Deci och Ryans (2000) självbestämmandeteori behöver personer känna en tillhörighet och en nära kontakt med andra människor. Det kan göra att beslut och handlingar genomförs för att bli inkluderad i en grupp. Våra respondenters respektive HVB-hem arbetar med en målgrupp som innefattar att ungdomarna har ett normbrytande beteende. Det innebär att ungdomarna inte följer samhällets lagar, normer och regler. Utifrån Joakims citat kan vi utläsa att ungdomens socialsekreterare har en oro för att ungdomen ska genomföra handlingar för att känna en tillhörighet med äldre kriminella. Ungdomen har redan varit vittne till ett grovt brott. Socialsekreterarens syfte med en placering är att ungdomen ska bryta sin grupptillhörighet som anses vara negativt för ungdomens utveckling. Som Deci och Ryan (2000) nämner kan antingen goda eller dåliga handlingar göras för att känna en grupptillhörighet. Ungdomen i fråga riskerar att hamna i fel grupptillhörighet om inte en förändring sker.

5.2 Personalens handlingsutrymme - socialsekreterarna har all makt

5.2.1 Personalens möjligheter och hinder för att göra ungdomar delaktiga

Studiens undersökningsområde är HVB-verksamheter som både kan vara kommunala eller privatägda. Vare sig HVB-hemmen är privat eller kommunalt ägda måste verksamheten förhålla sig till samma lagar som gäller för socialtjänsten då ungdomars placeringar på HVB-hem är på uppdrag av socialtjänsten. Med fokus på delaktighet och personalens handlingsutrymme berättar respondenterna hur de gör ungdomarna delaktiga i dialogen med deras socialsekreterare. De berättar att det fattas beslut om en ungdom utan deras vetskap eller inblandning. Respondenterna har varierande svar, dock upplever samtliga att socialsekreterarna sitter på all makt och bestämmer. Frans beskriver

att deras arbete baseras på socialsekreterarnas önskemål vilket medför ett begränsat handlingsutrymme för dem:

Socialsekreterarna är ju våra uppdragsgivare och de fattar ju mer eller mindre nästan alla beslut. Vi utgår ju från vad de vill egentligen. Sedan försöker vi tillämpa det vi kan och vår expertis i praktiken i hopp om att försöka nå målen som är uppsatta av socialtjänsten eller deras socialsekreterare. Ibland sker ju hastiga beslut från socialsekreterarna när det kommer till omplacering och liknande utan en dialog med ungdomarna. Hur mycket vi som personal eller socialsekreterarna tar deras tankar och känslor i beaktning kan jag inte svara på, men det jag kan svara på är att beslut fattas utan ungdomens vetskap, både från oss som personal och av socialsekreterarna. (Frans)

Likheter kan dras från Frans resonemang till Jennys som presenteras nedan gällande ungdomarnas bristfälliga delaktighet:

[...] Det väsentliga är att ungdomens involvering är bristfällig. Det fattas beslut utan ungdomens vetskap och det behövs. Vuxna behöver ha möjlighet att fatta beslut angående barn utan att de är delaktiga. Sedan ska besluten som fattas förmedlas på ett bra sätt. (Jenny)

Likt Frans svar, tycker samtliga respondenter att socialsekreterarna tar mer eller mindre alla beslut. Det fattas även beslut utan ungdomens vetskap från socialsekreterarnas och personalens sida vilket tyder på att ungdomarna inte får eller har möjlighet till att delta i processen. Samtidigt upplever Jenny att beslut utan ungdomens vetskap är nödvändigt och anser att vuxna behöver ha det handlingsutrymmet. Det implicita budskapet i Frans svar kan tolkas som att de saknar eller inte är medvetna om deras handlingsutrymme. Med utgångspunkt i gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme nämner Lipsky (1980) att socialarbetare är ett typiskt exempel på en gräsrotsbyråkrat med ett handlingsutrymme till sitt förfogande som kan påverka en människas liv genom möjligheter eller begränsningar. Med begränsningar belyser Svensson, Johansson och Laanemets (2008) att några faktorer som påverkar handlingsutrymmet är hur organisationen

är uppbyggd, de rutiner och uppdrag som finns, tolkningar och traditioner hos både gräsrotsbyråkraten och klienten. Ur våra respondenters synvinkel kan dessa faktorer vara en av svårigheterna med att göra ungdomarna delaktiga.

[...] Ungdomen kan bli arg men vi hänvisar bara till handläggaren och säger att det är de som har makten och tar alla beslut, vi bara följer socialsekreterarnas beslut. [...] I början av en placering fattas det många beslut utan att ungdomen vet om det och vårt jobb är att förmedla det. Det är sällan en ungdom får vara delaktig när beslut fattas [...] handläggarna lägger kraven och reglerna på oss och vi säger till ungdomen. Men vi har inget att säga i sådana lägen. (Eric)

Eric och Frans beskrivning tyder på en maktlöshet hos personalen där ungdomarnas socialsekreterare har en hög position. Eric uttrycker att de inte har något att säga i sådana lägen vilket kan beskriva synen på sitt handlingsutrymme. Det är även vanligt förekommande att beslut tas utan ungdomens delaktighet eller vetskap. Bristande delaktighet på grund av handlingsutrymme framhävs tydligt i Frans beskrivning då Frans inte kan svara på hur mycket personalen eller socialsekreterarna tar ungdomarnas åsikter i beaktning, vilket Knutagård (2016) menar att gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme kan användas som ett stöd eller för att kontrollera klienten. Lipsky (1980) beskriver att gräsrotsbyråkrater har ett handlingsutrymme där tolkningar och prioriteringar i enskilda ärenden är möjligt. Eric och Frans prioriteringar i deras handlingsutrymme kan tydligt tolkas i deras beskrivning. De väljer att utgå från socialtjänstens krav och inte ungdomarnas behov.

5.2.2 Ungdomens bristande delaktighet – mer nytta än skada

Socialtjänsten har det övergripande ansvaret för placerade ungdomar på HVB-hem. I ansvaret ingår det att ungdomen är i trygga händer och får sina behov tillgodosedda. Respondenternas upplevelser av socialtjänstens ansvar korrelerar med kontroll och makt. Det empiriska materialet präglas av termer som ”barnets bästa” och inskränkningar i ungdomens liv med motiveringen att de inte vet vad som är bäst för dem. Detta framkommer i Ben, Mutumba och Joakims upplevelser av hur deras handlingsutrymme används med utgångspunkt i vad som är bäst för ungdomen.

Ungdomar som placerad på ett HVB hem har inte så jättestort inflytande på deras liv. Men detta beror också på att en placering indirekt säger något om att ungdomen kanske behöver gränssättningar och är i behov av en mer strukturerad vardag. Det är inte alltid deras fria vilja som korrelerar med vad som är det bästa för dem. Jag säger inte detta för att ursäkta deras eventuella minskade delaktighet eller inflytande på deras egna liv utan jag försöker helt enkelt säga att, ja begränsningar finns men av en anledning (Mutumba)

Vidare svarar Joakim med följande citat:

[...] En placering på HVB hem innebär att socialtjänsten har det överordnade ansvaret när det kommer till klientens hälsa. Om man tar på sig detta ansvar så kan man inte utgå ifrån att ungdomens vilja är det bästa för dem. Utan man får helt enkelt utgå från att det är vi som personal och vuxna som vet vad som är barnets bästa (Joakim).

Joakim påtalar att vuxna vet vad som är bäst för ungdomarna medan Mutumba anser att den minskade delaktigheten beror på deras problematik och att ungdomarna är i behov av begränsningar. Ovan citat kan ses ur Lipskys (1980) teori avseende gräsrotsbyråkraternas möjlighet att använda sin makt och utrymme att tolka lagar och regler till klientens fördel eller nackdel. Lipsky (1980) menar att socialarbetarnas handlingsutrymme behövs för att det ska finnas möjligheter att påverka vilket stöd klienten får trots att lagar och reglers inverkan på handlingsutrymmet. Personalen har makten att styra vem som får stöd och vilken form av stöd de får. Joakim och Mutumbas upplevelser tyder på att socialtjänsten väljer placeringarna på HVB-hem utifrån ungdomens problematik, men Mutumba anser att socialtjänsten har det största ansvaret att tillgodose ungdomarnas behov. Ben betonar komplexiteten mellan vad som är frivilligt och tvång, men även socialtjänsten tillvägagångssätt inför en placering:

Egentligen är alla begränsade på grund av deras placering och vårdplan, det är sanningen [...]. Är det en placering med SOL så är ungdomen delaktig i processen, men ungdomen blir även tvingad indirekt för det är ingen som går med på en frivillig placering. Om

ungdomen avböjer så hotar socialtjänsten med LVU. De är ju där både frivilligt (SoL) och med tvång (LVU) men samtidigt så finns det konsekvenser till mycket de gör [...]. (Ben)

Mutumba menar att ungdomens fria vilja inte alltid korrelerar med vad som är bäst för dem och därför bör överlåtas till de som arbetar med ungdomen. Det går även att utläsas i Bens svar om att ungdomarna har möjlighet att vara delaktiga om de går med på det frivilligt. Om inte, så har socialsekreterarna handlingsutrymme att använda sig av tvångsplacering med LVU. Utifrån Mutumba och Joakims synvinkel upplever dem att socialtjänstens stöd är till ungdomens fördel och inte för att kontrollera dem. Således upplever de att den minskade delaktigheten gör mer nytta än skada för ungdomen. Wörléns (2010) syn på gräsrotsbyråkraternas möjligheter att utgå från behovsprincipen kan vara en möjlig förklaring till respondenternas upplevelser av vad som är barnets bästa. Respondenterna resonerar utifrån ungdomarnas behov och att det ska vara avgörande för deras placering.

5.3 Sammanfattning av resultat och analys

5.3.1 Definition av delaktighet

Med utgångspunkt i studiens första frågeställning ”Hur resonerar personal på HVB-hem kring definition av delaktighet?” framkom det att respondenterna hade olika uppfattningar kring delaktighetens definition. De genomförda intervjuerna visar på två definitioner varav första definitionen belyser ungdomarnas delaktighet i den dagliga planeringen för att upprätthålla vardagsrutiner. Samtliga respondenter ger flera exempel på arbetet de genomför tillsammans med ungdomarna. Det rör sig om basala aktiviteter som hushållssysslor och att sköta sin hygien för att klara leva ett självständigt liv.

Denna definition av delaktighet handlar om praktiskt deltagande i vardagssysslor med personalens stöd. Delaktigheten ses ur ett snävare perspektiv som endast innefattar HVB-hemmens ramar. Samtliga respondenterna menar att ungdomarna ska lära sig och få den kompetens de behöver för att bli självständiga vilket kan kopplas till självbestämmandeteorin som belyser behovet av kompetens. Kompetensen ser annorlunda ut och kan uppnås på skilda områden i ungdomarnas

liv. Respondenterna lyfter olika aspekter av kompetenshöjande sysselsättningar som exempelvis den akademiska aspekten.

Således kommer vi in på den andra definitionen av delaktighet. Denna uppfattning delas av tre respondenter och belyser delaktighet ur ett bredare perspektiv.

Definitionen handlar om det som även sker utanför HVB-hemmen. De beskriver att ungdomarna ska vara delaktiga i socialsekreterarnas arbete gällande beslutsprocessen innan och under placeringen. Respondenterna upplever även att ungdomarnas livssituation ska stå i fokus då ett beslut om en placering på ett HVB-hem innebär en stor förändring i ungdomens liv. Med hjälp av självbestämmandeteorin har vi förstått att behovet av att uppnå autonomi är av vikt för att bibehålla känslan av kontroll över sitt liv och möjligheten att påverka sin livssituation. För att uppnå detta ska ungdomen få möjlighet att agera utan yttre påverkan eller kontroll. De skilda uppfattningar av begreppet delaktighet är ett vanligt förekommande problem i tidigare studier som exempelvis Pölkki et al. (2012) och Bijleveld, Dedding och Bunders-Aelens (2014) studie om barns delaktighet där socialarbetare intervjuades.

5.3.2 Ungdomars praktiska delaktighet

Utifrån studiens andra frågeställning ”Hur resonerar personal på HVB-hem kring ungdomarnas delaktighet i praktiken?” anser samtliga respondenter att det fanns svårigheter med att göra ungdomarna delaktiga. Bristande engagemang och motivation visar sig i många fall som avgörande faktorer hos ungdomarna när det kom till anledningen till avsaknad av delaktighet. Det resulterar i att personalen inte lyckas få dem att delta i aktiviteter eller hushållssysslor. Respondenterna upplever att det krävs arbete med motivationen för att ungdomarna ska bli mer delaktiga.

Med hjälp av självbestämmandeteorin kan vi förstå att det krävs en yttre motivation, en belöning i form av pengar för att de ska delta i aktiviteter när det finns en bristande motivation. Respondenterna uppger att de arbetar med att ungdomarna ska komma in i ungdomsgruppen och känna en tillhörighet genom att anordna gemensamma aktiviteter och dagliga sysslor. Det är problematiskt både för HVB-hemmen och socialtjänsten att förankra med ungdomen att de behöver förändra sitt beteende. Vi utgår från Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelens (2014)

studie som menar att om ungdomarna ska ändra sitt beteende behöver de vara delaktiga i förändringsprocessen. Avslutningsvis når vi med hjälp av vårt empiriska material slutsatsen att ungdomarnas bristande motivation och engagemang försvårar arbetet med att göra ungdomarna delaktiga. Respondenterna får använda sig av olika metoder för att öka deras motivation som exempelvis belöningar.

5.3.3 Handlingsutrymme i relation till ungdomars delaktighet

Med utgångspunkt i studiens tredje fråga ”Hur upplever personal på HVB-hem deras handlingsutrymme i relation till ungdomars delaktighet?” anser majoriteten av våra respondenter att socialtjänsten har det övergripande ansvaret för ungdomar som är placerade på HVB-hem. Samtliga respondenterna upplever att socialtjänsten har all makten och tar alla beslut. De uttrycker att de behöver förhålla sig till det socialtjänstens krav vilket resulterat i ett begränsat handlingsutrymme. Vi utgår från Lipskys (1980) teori om att det finns många faktorer som påverkar gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme. Ungdomarnas delaktighet blir lidande då beslut tas av socialsekreterare utan ungdomens kännedom eller inblandning. Det framkommer även att personalen på HVB-hemmen fattade beslut utan att inkludera ungdomarna.

Fyra av sex respondenter upplever att ungdomarna saknar insikt och kompetens gällande vad som är bäst för dem. De anser därför att det bör upprättas vissa gränser som både påverkar och begränsar deras delaktighet. Vi kan knyta an till Wörléns (2010) studie om gräsrotsbyråkraternas behovsprincip och Lipskys (1980) teori. Respondenternas svar präglas av termerna ”barnets bästa” och att personalen använde deras handlingsutrymme i syfte att tillgodose ungdomarnas behov. Vår tolkning av respondenternas svar är att de upplever att socialsekreterarna har all makt, men av rätt anledning då ungdomarna har en problematik i grunden som kräver begränsningar i olika former. Med hjälp av vårt empiriska material kunde vi också utläsa att personalens handlingsutrymme är baserat på socialtjänstens önskemål. Handlingsutrymme styrs till stor del av socialtjänstens beslut och det är dem som sätter ramarna för personalens handlingsutrymme. Vi kan även konstatera att personalen har möjlighet att

påverka sitt arbetssätt genom att tillämpa sin praktiska expertis utifrån uppdragets mål och socialtjänstens ramar.

Avslutningsvis kan vi konstatera att olika faktorer behöver tas i beaktning och vägas samman för att ge ett rättvist resultat. Det är tydligt att majoriteten upplever att deras handlingsutrymme är begränsat på grund av socialsekreterarnas roll i ungdomens liv. Respondenterna är medvetna om att ungdomarnas placeringar är på uppdrag av socialtjänsten. Det är därför viktigt att personalen gör det som förväntas av dem för att nå målen med placeringen. Det finns större möjligheter för personalen att påverka det som sker i vardagen för ungdomarnas delaktighet. Den gemensamma nämnaren som vi kan utläsa i vårt empiriska material var att majoriteten av personalen ansåg att den minskade delaktigheten gör mer nytta än skada för ungdomen. De beskriver vikten av att upprätthålla samhällsnormer där barn inte får vara med och bestämma i allt. Barn behöver begränsningar och utifrån placerade ungdomar på HVB-hem, finns det en problematik som behöver behandlas.

6. Avslutande diskussion

Med utgång i studiens syfte och frågeställningar har denna studie ämnat att undersöka hur personal på HVB-hem resonerar kring definitionen av delaktighet och hur det tar sig i uttryck i arbetet med ungdomar. Kopplat till ungdomarnas delaktighet undersöker vi hur personalen upplever deras handlingsutrymme. För att möjliggöra en djupare förståelse av problemet har vi tagit hjälp av Lipskys (1980) teori om gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme samt självbestämmandeteorin.

Gällande personalens resonemang kring begreppet delaktighet har vi identifierat två uppfattningar av delaktighetens definition. I vår studie kan vi urskilja att i den första definitionen resonerade all personal att delaktighet handlar om det som sker på HVB-hemmen. Med andra ord rör det sig om den dagliga planeringen för att upprätthålla vardagsrutiner där ungdomarna ges möjlighet att delta i utformningen. Avseende den andra definitionen upplevde tre av sex respondenter att delaktigheten är mer kopplat till socialsekreterarnas arbete. De beskriver att alla relevanta parter ska vara delaktiga i beslut som rör dem och att ungdomens

livssituation ska stå i fokus eftersom en placering på HVB-hem innebär stora förändringar.

Att få ungdomarna delaktiga i praktiken visade sig problematiskt utifrån vår empiri. Det fanns ett par faktorer som påverkar till stor grad. Det är ett bristande engagemang och en avsaknad av motivation till att delta. För att göra ungdomarna mer delaktiga krävs det en yttre motivation, oftast en belöning i form av pengar. Ungdomarna saknade också i många fall viljan till att förändra sitt beteende. Det krävs att ungdomen är delaktig i förändringsprocessen för att de ska vara möjligt att ändra sin situation.

Personalen upplever att deras handlingsutrymme är begränsat då det är socialtjänsten som fattar de avgörande besluten kring ungdomarna. Besluten fattas utan ungdomarnas vetskap eller deltagande. Majoriteten av respondenterna anser att ungdomarna saknar insikt om vad som är bäst för dem och där finns ett behov att sätta gränser för dem. Det rättfärdigar den minskade delaktigheten från ungdomen. Respondenternas uppfattning angående handlingsutrymme är att det styrs till stor grad av socialtjänstens beslut vilket begränsar deras handlingsutrymme. Socialtjänsten sätter ramarna för deras handlingsutrymme men det praktiska arbetet i vardagen kan personalen styra över.

Det finns en uppsjö av olika definitioner av begreppet delaktighet som används i olika sammanhang. Vi anser att de olika uppfattningar, saknaden av en tydlig definition eller enighet kring begreppets innebörd utgör ett problem för personalen. Vi ser utifrån vår analys att våra respondenter upplever och beskriver delaktighet på olika sätt. Det kan antas skapa svårigheter med ungdomarnas delaktighet om kunskap saknas för definitionens innebörd. Utifrån vårt empiriska material, tidigare forskning och våra teoretiska ramverk når vi slutsatsen att Harts (1997) definition av begreppet delaktighet är den som är tydligast med hur det fungerar i praktiken. Inom socialt arbete finns det olika faktorer som både ökar och minskar barns delaktighet. Baserat på vår analys var dessa faktorer motivation, tvetydiga definitioner av delaktighet och handlingsutrymmet. Vi anser precis som Hart (1997) att målet inte är att ett barn ska behöva delta fullt ut i allt som rör dem utan snarare att möjligheten till delaktighet ska finnas om de vill.

Under studiens gång har fler intressanta reflektioner och frågor väckts. Vi anser att det hade varit intressant att studera vidare kring ungdomarnas upplevelser om deras delaktighet. Vi är medvetna om de forskningsetiska reglerna som begränsar en sådan studie med anledning av den eventuella påverkan på ungdomarnas hälsa. Om det finns en möjlighet att göra en sådan studie etiskt försvarbar, anser vi att deras ställningstagande i denna fråga hade också kunnat bidra med positiva förändringar för ungdomar som befinner sig i liknande situationer.

7. Referenser

- Barnombudsmannen (2021) *Det här är barnkonventionen*. [Elektroniskt] <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/> [Hämtat: 2021-12-02].
- Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2014). Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection workers' perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review*, 47(Part 3), 253–259.
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Stockholm: Liber.
- Deci, L, Edward & Ryan, M, Richard (2000) The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior, *Psychological Inquiry*, 11 (6): 227–268.
- Eriksson-Zetterquist Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Hart, Roger A. (1997). *Children's participation: the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. London: Earthscan.
- Hejlskov Elvén, Bo (2017). *Beteendeproblem inom HVB- och ungdomsvård: lågaffektivt bemötande och konflikthantering*. Första utgåvan [Stockholm]: Natur & Kultur.
- IVO. Inspektionen för vård och omsorg (2019) *Hem för vård eller boende – HVB*. [Elektronisk] <https://www.ivo.se/tillstand/sol-och-lss-tillstand/hem-for-vard-eller-boende-hvb/> [Hämtat: 2021-11-27].
- Johansson, R. (2007) *Om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Lund: Arkiv förlag.
- Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Knutagård, Marcus (2016) Det sociala arbetets aktörer och frågan om förändring. I: Anna Meuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson och Marcus Knutagård (red.) *Socialt arbete, en grundbok*. Tredje utgåvan. Stockholm: Författarna och Natur & Kultur.

Kosher, Hanita & Ben-Arieh, Acher (2020). Social workers' perceptions of children's right to participation. *Child & Family Social Work*, 25(2), 294–303

Lind, Rolf (2014). *Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lind, Rolf (2019) *Vidga vetandet. Teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, Michael. (1980) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel sage foundation.

Nagpaul, Tania & Chen, Jingwen (2019) Self-determination theory as a Framework for understanding needs of youth at-risk: Perspectives of social service professionals and the youth themselves, *Children and Youth Services Review*, 99: 328–342.

Pölkki, Pirjo; Vornanen, Riita; Pursiainen, Merja & Riikonen, Marjo (2012). Children's Participation in Child-protection Processes as Experienced by Foster Children and Social Workers. *Child Care in Practice*, 18(2), 107–125.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Sallnäs, Marie (2000). *Barnvårdens institutioner: framväxt, ideologi och struktur*. Diss. Stockholm: Univ.

Sallnäs, Marie & Bo Vinnerljung (2009) Samhällsvårdade tonåringar som vuxna, *Socionomen*, 3, 30–43.

Socialstyrelsen (2019a) Barn och unga i socialtjänsten. [Elektronisk]
<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/> [Hämtat: 2021-12-01].

Socialstyrelsen (2019b) Barns behov i centrum, BBIC. [Elektroniskt]
<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/> [Hämtat: 2021-12-07].

Socialstyrelsen (2021a). Bedöma barns mognad för delaktighet - Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso-och sjukvården samt tandvården. [Elektronisk]
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2015-12-22.pdf> [Hämtat: 2021-11-27].

Socialstyrelsen (2021b) Öppna insatser utan samtycke. [Elektronisk]
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-5-7428.pdf> [Hämtat: 2021-12-02].

Socialstyrelsen (2020a). *Placerade barn och unga -Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2020b) Barnets rättigheter och barnkonventionen. [Elektronisk]
<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barnets-rattigheter-och-barnkonventionen/> [Hämtat:2021-11-28].

SOU 2009:99. *Vanvård i sociala barnavård under 1900-talet*. Delbetänkande av Utredningen om vanvård i den sociala barnavården.

Stumpp, Jennifer Rose. (2010). Discretionary decision-making: “success” of parolees mandated into substance abuse treatment. *Proquest dissertations publishing*: 89–92.

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Sveriges Radio (2016) Socialarbetare: *Fler misslyckade placeringar på HVB-hem än lyckade* <https://sverigesradio.se/artikel/6461690>. [Hämtat: 2021-12-25].

Wörlén, Marie. (2010). Att prioritera i socialtjänsten -om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift* (1): 28–45.

Öberg, Peter (2015) Livshistorieintervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrund

Hur länge har du varit verksam inom arbeten med ungdomar och socialt arbete generellt?

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du arbetat på denna arbetsplats?

Vad har du för befattning och anställningsform?

Vilken målgrupp arbetar du med?

Ungdomars delaktighet i praktiken

När du får höra ordet ”delaktighet”, vad tänker du på då och hur hade du beskrivit det?

Kan du beskriva arbetet personalen gör tillsammans med ungdomarna?

Hur upplever du att ungdomarnas kan påverka sin vardag?

Finns det något forum där ungdomarna kan ge sina åsikter angående regler, beslut, rutiner osv?

Följdfråga: Om ja, hur upplever du ungdomarnas delaktighet i detta forum?

Hur upplever du ungdomarnas autonomi på boendet?

Hur resonerar du kring tvång som arbetsätt?

Anser du att ungdomarna tvingas att göra saker de inte vill?

Följdfråga: Om ja, vilken typ av tvång anser du utövas dvs. direkt eller indirekt tvång?

Ungdomarnas delaktighet i beslut

Hur skulle du beskriva transparens och vad anser du om det?

Hur skulle du beskriva personalen transparens gällande information som kan anses vara av vikt för ungdomen?

Hur skulle du resonera kring inflytandet ungdomarna har på sitt eget liv?

Hur skulle du beskriva personalen/boendet eller socialsekreterarnas krav på ungdomarna?

Kan du beskriva på vilket sätt du involverar ungdomen i dialogen ni har med deras socialsekreterare? Fattas det beslut utan ungdomens vetskap?

Upplever du att ungdomarna vill vara delaktiga i planering och genomförandet av vården de får?

Hur skulle du beskriva skillnader i delaktighet beroende på vilken placering ungdomen har (SoL & LVU)?

Hur resonerar du kring hinder i ungdomarnas delaktighet under placeringen?

Anser du att det finns något som kan saknas eller kan förändras för att de ska bli mer delaktiga?

Hur skulle du beskriva ungdomarnas val av behandling? Vilka önskemål tar du hänsyn till eller är behandlingarna bestämda?

Avslutande frågor

Avslutningsvis får du möjlighet att tillägga något som du anser bör nämnas eller frågor vi inte har berört?

8.2 Bilaga 2: Informationsbrev

Hejsan,

Vi är två studenter som läser sjätte terminen på socionomprogrammet vid Lund universitet och skriver vår C-uppsats. Syftet med vår uppsats är att undersöka hur personal på HVB-hem resonerar kring delaktighet. Vi önskar att få intervjua personal som arbetar med ungdomar på HVB-hem.

Deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst. Alla som väljer att medverka kommer att avidentifieras och allt material som kommer fram i intervjuerna behandlas konfidentiellt. Vi ser helst att intervjuerna görs fysiskt på en plats ni bestämmer. Vill ni hellre göra det digitalt kan intervjuerna genomföras över Teams. Intervjuerna är semistrukturerade och kommer att ta runt 45 minuter. Vi vill spela in intervjuerna för att sedan transkribera dem. Det är bara vi som kommer ta del av det transkriberade materialet och det kommer att raderas när uppsatsen är färdig. Vi kan skicka ut vår intervjuguide innan intervjun genomförs om det är önskvärt.

Om ni vill läsa uppsatsen när den är färdig kan vi skicka den till er. Vill ni delta får ni gärna kontakta någon av oss.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning

Samaaleh Saad

Tel: xxxxxxxx

Email: xxxxxxxx

Fredrik Stehn

Tel: xxxxxxxx

Email: xxxxxxxx